

DE BINNENLANDSE WERKWEEK IN SCHOORL 1-8 NOVEMBER 2013

Martijn Oud (red.)

Borinagestraat 19, 1827 DX Alkmaar

Met bijdragen van Hermien Wassink, Huib de Kam, Jorinde Nuytinck, Marian Jagers,
Peter-Jan Keizer, Yvonne Dijkman

Oud, M. (ed.), 2014. The 2013 foray of The Netherlands Mycological Society in Schoorl (province of North Holland). *Coolia* 57(2): pp. 83–97.

Schoorl, a small town in North Holland, is situated near the coast. The landscape is characterised by the presence of well-developed dune systems, sand flats, old dikes and various forests, in which many rare ectomycorrhizal fungi occur, such as *Suillus collinitis*, *S. variegatus* and *Chamaemyces fracidus*. Several *Hygrocybe* species were found on the old dikes. A total of 600 taxa was recorded during the foray.

De Binnenlandse Werkweek vond plaats van 1-8 november in Schoorl (NH). De groepsaccommodatie “Rebosch” was strategisch gelegen: vlak in de buurt van bezoekerscentrum “De duinen van Schoorl”. Tijdens de werkweek werd aandacht besteed aan de volgende gebieden: De Staatsbossen van Schoorl (omgeving Lovinkslaan en de Kerf), de oude kleidijken achter de Hondsbossche Zeewering, de Bierdijk te Wieringen, het Zwanenwater (noordelijke en zuidelijke meer), het Robbenoordbos (Roggebotzand) en het Heilooërbos. Er werden uiteindelijk 600 soorten aangetroffen, een fantastisch resultaat, want bij de bezochte gebieden lag het accent op zeeduinen en kleidijken en daar worden doorgaans niet zoveel soorten gevonden!

Martijn Oud

Paddenstoelenwerkgroep (PWG) “De Noordkop” uit Noord-Holland viel de eer te buurt om de Binnenlandse Werkweek inhoudelijk te organiseren. De Werkgroep verzorgde de excursies, het uitwerken van de gegevens, en het rondsturen van de lijsten.

De organisatie aan een plaatselijke werkgroep over laten heeft grote voordelen. Zij hebben kennis van de regio, en ze beschikken over de vergunningen en ontheffingen om de gebieden te mogen betreden en onderzoek te verrichten. Iedere avond werd met de groep overlegd waar de excursies de volgende dag naar toe zouden gaan. De vergunningen boden ook de mogelijkheid om een aantal forten van de Stelling van Amsterdam te bezoeken of om een boottocht door de Eilandspolder te maken. Daar kwamen we niet aan toe, maar alles bijeen was er een prachtig programma voor de deelnemers.

Het voordeel voor de organiserende werkgroep moge duidelijk zijn. Er worden tijdens de Werkweek grote hoeveelheden gegevens van de eigen regio verzameld. Vaak zitten er specialisten onder de werkweekdeelnemers en wordt er tijdens zo’n week goed gekeken naar bijvoorbeeld de normaal wat onderbelichte groepen als korstjes, myxomyceten of roesten.

Figuur 1. Staatsbossen van Schoorl. (Foto: Martijn Oud)

Het Zwanenwater

De duinmeren van het Zwanenwater hebben we het meest bezocht om een speciale reden. Veel waarnemingen van het Zwanenwater waren door de tijd achterhaald ('verlopen') en de betreffende soorten staan nu als 'verdwenen' op de verspreidingskaartjes. Er zijn een paar oorzaken aan te geven voor het 'verlopen' van gegevens. Het kan zijn dat het gebied de afgelopen 20 jaar nauwelijks door mycologen is onderzocht. Het kan ook zijn dat het gebied wel is onderzocht, maar dat de gegevens niet zijn doorgestuurd. En tenslotte kan het zo zijn dat er inderdaad minder paddenstoelen dan 20 jaar geleden zijn.

Een van de redenen waarom de PWG de afgelopen twee jaar nogal wat excursies naar het Zwanenwater heeft georganiseerd, was om er achter te komen wat er aan de hand was. De Werkweekbezoekers hebben door hun kennis van zaken en door hun tomeloze ijver en inzet hier hun steentje aan bijgedragen. 'Herontdekte wasplaten' zijn onder andere: de Bruine wasplaat (*Hygrocybe colemanniana*), de Karmozijnwasplaat (*Hygrocybe phaeococcinea*) en de Geurende wasplaat (*Hygrocybe russocoriacea*).

Een willekeurige greep uit de vele bijzondere soorten die hier verder gevonden zijn: de Aardgeurinkzwam (*Coprinus semitalis*), de Zompinkzwam (*Coprinus martinii*), de Valse lila parasolzwam (*Lepiota pseudolilacina*), de Kurkentrekkermycena (*Hemimycena tortuosa*), de Wasplaatmycena (*Hemimycena mairei*), de Grauwe barsthoed (*Dermoloma cuneifolium*), de Late grauwkop (*Tephrocybe platypus*), de Bleke sikkelskoraalzwam (*Clavulinopsis subtilis*), de Vale schijnridderzwam (*Lepista panaeolus*), de Groene mycena (*Mycena chlorantha*) en enkele van de zeven in dit gebied voorkomende aardtongen; Brede aardtong (*Geoglossum cookeianum*), Slanke aardtong (*Geoglossum umbratile*), Fijnschubbige aardtong (*Geoglossum fallax*) en Kortsporige aardtong (*Geoglossum elongatum*). De Kortsporige aardtong komt hier meer voor dan de hierop gelijkende Fijnschubbige aardtong.

De betekenis van het Zwanenwater voor wasplaten

Er werden tijdens de Werkweek grote hoeveelheden wasplaten en andere graslandpadden-

stoelen aangetroffen, maar ook het aantal soorten dat we vonden, was bijzonder. Met het huidige totaal van 17 soorten wasplaten behoort het gebied tot de categorie 'van nationaal belang'. (Zie: Paddenstoelen in het natuurbeheer deel 2 (blz. 194)). Bij een geconstateerd aantal van meer dan 22 soorten wasplaten zou het Zwanenwater het predicaat 'van internationaal belang' krijgen.

De Staatsbossen van Schoorl

De Staatsbossen van Schoorl behoren tot de mooiste bossen van Nederland en zijn ook voor stiltezoekers ideaal om te vertoeven. Circa 80 procent van de bossen bestaat uit naalddhout, in Nederland een type bos dat onder druk staat. De meeste paddenstoelen die hier voorkomen, zijn gebonden aan dennen.

De afgelopen jaren hebben hier tijdens perioden van grote droogte grote bosbranden gewoed. Dat heeft ook de reputatie van de harshoudende brandbare dennen geen goed gedaan, vooral niet bij de bewoners van de bedreigde dorpen aan de duinrand. Men is nog steeds bezig de afgebrande dennenbossen te ruimen. Na het ruimen komen er geen dennen meer voor terug, maar wordt de grond kaal gelaten of met loofhout beplant.

De Staatsbossen behoren tot het meest zuidelijke deel van het kalkarme Waddendistrict. Toch zijn er vele kalkminnende paddenstoelen te vinden, dankzij de aanwezigheid van veel schelpenpaden en hun kalkrijke bermen. Vele voor verzuring gevoelige paddenstoelen komen hier nog algemeen voor. Ook de geografische ligging aan zee en de overheersende zuidwestenwind zijn hier debet aan. De aan dennen gebonden zeldzamere *Suillus*-soorten zoals Melkboleet (*Suillus granulatus*), Valse melkboleet (*Suillus collinitus*) en Fijnschubbig bolleet (*Suillus variegatus*) kunnen hier in sommige jaren in grote aantallen worden waargenomen. Andere veel voorkomende soorten zijn de Witbruine ridderzwam (*Tricholoma albobrunneum*), Gele ridderzwam (*Tricholoma equestre*), Duinbosrussula (*Russula cessans*), Roodvoetrussula (*Russula xerampelina*), Appeldrussula (*Russula paludosa*) en de bloedrode russula (*Russula sanguinaria*). Bijzonder is het algemeen voorkomen van de Druppelparasolzwam (*Chamaemyces fracidus*) in gemengd of puur dennenbos. Al deze soorten werden tijdens de Werkweek gevonden, maar in mindere mate dan we normaal gesproken gewend zijn.

Figuur 2. Duinbosrussula (*Russula cessans*). **Figuur 3.** Druppelparasolzwam (*Chamaemyces fracidus*). (Foto's: Martijn Oud)

Figuur 4. De Kerf. (Foto: Anneke van der Putte)

De Kerf

Een bijzonder en dynamisch onderdeel van de Staatsbossen van Schoorl is de Kerf. In een samenwerkingsverband van meerdere instanties werden in 1997 de zeeduin plaaat-selijk verwijderd om een gebied te realiseren waar de zee met eb en vloed vrijelijk in en uit kon stromen. Tegenwoordig is de

opening door zee en stuivend zand goeddeels gesloten, maar er is een vochtige, laaggelegen duinvallei achtergebleven met een bijzondere mycoflora. Hier heb je kans op zeldzame soorten zoals Zandaardtongen (*Geoglossum arenarium*; RL: Bedreigd met uitsterven), Heideknotszwammen (*Clavaria argillacea*) en de Valse lila parasolzwam (*Lepiota pseudolilacina*). Ook kwamen we een heuse bekerzwam tegen die we in eerste instantie niet herkenden: *Peziza boltonii* (zie hierna de bijdrage van Yvonne Dijkman). Deze bekerzwam vonden we ook twee dagen na de Werkweek tijdens een NMV-excursie ten zuiden van het Kennemerstrand op 5 verschillende plaatsen. Daar is ook de foto bij dit artikel geschoten.

Om en tussen bosschages van kruipwilg stonden hier veel Geringde ridderzwammen (*Tricholoma cingulatum*) en in de echte zeeduin plaaat-selijk veel Zwartwordende zalmplaten (*Clitopilus popinalis*). Kortom, De Kerf is een plek om niet snel te vergeten!

De Oude Schoorlse Zeedijk

De Oude Schoorlse Zeedijk is een zeer oude kleidijk. Door de inpoldering van de Zijpe aan het eind van de 16de eeuw werd de dijk gedegradeerd van zeedijk tot een secundaire binnendijk, maar hij behield wel zijn oude naam. Het omheinde westelijk gedeelte van de circa 2 kilometer lange dijk wordt begraasd door schapen en het oostelijk gedeelte wordt gemaaid. Volgens een bewoner van het gebied werd er in 1997 nog gier uitgereden en werd er nog driftig met kunstmest gestrooid voor de grasproductie.

Figuur 5. Zandaardtong (*Geoglossum arenarium*). (Foto: Martijn Oud)

Vanaf 2004 werd de dijk voor het eerst op paddenstoelen gecontroleerd en we vonden toen flink wat Ridderwasplaten (*Hygrocybe fornicata* var. *streptopus*) en zelfs een aantal Kleine barsthoeden (*Dermoloma pseudocuneifolium*). In de loop der jaren bleek het toegepaste beheer wispelturig en niet consequent. Jaren met extensieve begrazing wisselden elkaar af met intensieve begrazing, terwijl het oostelijke deel wel altijd werd gemaaid, maar het maaisel werd meestal niet afgevoerd.

Figuur 6. Wantsenwasplaat (*Hygrocybe obrussea*).
(Foto: Martijn Oud)

Vooraf op het gemaaide oostelijke deel werden bij tijd en wijle zeldzame soorten paddenstoelen aangetroffen, met name op het steile talud aan de noordkant en het vlakke deel vanaf de voet van de dijk tot aan de rietschoot. Ondanks wisselend beheer werden er de afgelopen jaren toch nog 14 soorten wasplaten gevonden, waaronder zeer zeldzame soorten als Prachtwasplaten (*Hygrocybe aurantiosplendens*) en Spitse wasplaten (*Hygrocybe subglobisporum*). Bij een juist en duurzaam beheer zou hier een eldorado kunnen ontstaan van allerlei graslandpaddenstoelen.

Toen we tijdens de werkweek de Oude Schoorlse Zeedijk bezochten, waren de omstandigheden voor de graslandpaddenstoelen niet gunstig. Toch werden er behalve Sneeuwzwammetjes en Zwartwordende wasplaten ook Wantsenwasplaten (*Hygrocybe obrussea*), Hooilandwasplaten (*Hygrocybe aurantioviscida*), Papegaaiwammetjes (*Hygrocybe psittacina*) en Kleverige wasplaten (*Hygrocybe glutinipes*) aangetroffen. De Kleverige wasplaat is nieuw voor de dijk.

Verder stonden er een Grootsporige champignon (*Agaricus macrosporum*), een groepje Paarssteelschijnridderzwammen (*Lepista saeva*) en een Grasvlamhoed (*Gymnopilus flavus*).

Van de graslandknotsen werden de Fraaie knotszwam (*Clavulinopsis laeticolor*), de Gele Knotszwam (*Clavulinopsis helveola*) en de Wormvormige knotszwam (*Clavaria fragilis*) gevonden. De laatste vormde in het verleden soms hele witte plekken in het gras. De meest bijzondere vondst werd ontdekt door Anneke van der Putte. Die kwam de rietschoot uit met een paar prachtige Rietmycena's (*Mycena belliae*, zeldzaam en bedreigd). Toen vervolgens de hele groep de rietschoot in dook, werden er nog veel meer Rietmycena's gevonden.

De Verenigde Harger- en Pettemerpolder en de omgeving van de Abtskolk is vorig jaar uitgeroepen tot N-2000 gebied. De Oude Schoorlse zeedijk loopt dwars door het gebied heen. Er is in het voorlopige beheerplan sprake van een beschermingsplan waarin 4 vogelsoorten worden genoemd, te weten de Dwerggans, de Kolgans, de Grauwe gans (!) en de Smient. Om de grasetende ganzen en de Smient tegemoet te komen heeft men besloten de grasgroei te stimuleren door te gaan bijmesten. Het begraasde westelijke deel van de Oude Schoorlse Zeedijk is nu verruigd met brandnetels en distels en er staan nauwelijks paddenstoelen. Het is onbegrijpelijk dat er in het beheerplan geen gewag gemaakt wordt van de bijzondere my-

Figuur 7. *Rietmycena* (*Mycena belliae*).
(Foto: Martijn Oud)

Figuur 8. *Grauwe barsthoed* (*Dermoloma cuneifolium*). (Foto: Martijn Oud)

Figuur 9. *Kleine barsthoed* (*Dermoloma pseudocuneifolium*). (Foto: Martijn Oud)

coflora, terwijl we op de dijk nog nooit een gans hebben zien fourageren. Er loopt een wandelroute over de dijk waar vogelaars druk gebruik van maken om vogels te spotten.

Peter-Jan Keizer

Tijdens deze Werkweek van de NMV kreeg ik voor het eerst de gelegenheid om eens grondig in het Zwanenwater te zoeken naar paddenstoelen. Ik ken het gebied wel vanwege de rijkdom aan orchideeën die er in de voorzomer te bewonderen is, maar het was er nooit van gekomen om er eens in de herfst te gaan kijken. Daarbij was er nu de buitenkans om ook in het gewoonlijk voor publiek afgesloten zuidelijk gedeelte van het terrein te kijken. Een tweede voordeel was dat je met een groep altijd veel meer ziet en vindt dan alleen; bovendien kende Martijn Oud het terrein en een flink deel van de aanwezige soorten al.

Het duinterrein van het Zwanenwater was voor mij een openbaring. Langs het pad om het noordelijke meer (eerste excursie) en langs het pad om het zuidelijke meer (tweede excursie) ligt een zone met kortgrazige, vochtige tot droge duingraslandvegetatie. Deze vegetatie vormt het leefgebied van een rijk ontwikkelde graslandpaddenstoelengemeenschap. Zoals bekend nemen de Wasplaten hier een belangrijke plaats in. Op één excursie konden we niet minder dan 11 soorten Wasplaten bewonderen (van de 19 die er ooit gezien zijn), waaronder de bijzondere soorten *Hygrocybe colemanniana* (Bruine wasplaat) en *Hygrocybe luteolaeta* (Verblekende wasplaat). De eerste was al sinds jaren niet meer in het terrein gezien en dook nu op drie plekjes op. De tweede is een soort die vrijwel alleen in de duinen van het Waddendistrict voorkomt, in vrij vochtig mosrijk grasland. De mooiste en ook meest fotogenieke soort is wel *Hygrocybe coccinea* (Scharlaken wasplaat) met een

dieprode kleur. Natuurlijk waren ook diverse andere schraalgraslandbewoners aanwezig, die in dit gezelschap thuishoren: *Dermoloma cuneifolium* (Gauwe barsthoed), verschillende Knotszwammen, waaronder *Clavulinopsis corniculata* (Sikkelkoraalzwam) en Aardtongen, waaronder *Geoglossum elongatum*. Als toetje konden we een vrij forse grijzige inktzwam bewonderen in vochtige gras- en zeggevegetatie: *Coprinus semitalis*. Deze zeer zeldzame soort is gemakkelijk te herkennen aan de sporen die als het ware in een te wijde zak lijken te zitten.

Aan het eind van de wandeling kwamen we de beheerder van het terrein tegen, Lucien Knol van Natuurmonumenten. Hij vertelde dat het beheer van het zuidelijk gedeelte van het terrein door middel van koeienbegrazing gebeurt. Dit beheer is maatwerk, op verschillende terreindelen wordt het met wisselende intensiteit toegelaten. Waar nodig wordt het gras extra afgemaaid. We konden niet anders dan hem van harte feliciteren met het behaalde resultaat.

Hermien Wassink:

Korstzwammen en polyporen

Water en duinen, erg mooi. Als je voorkeur echter uitgaat naar alles wat met hout te maken heeft, kruipt het bloed toch waar het niet gaan kan. Na een paar dagen wil je weer dode takken omdraaien en omgevallen stammen inspecteren. Gelukkig waren er ook bosjes en oude bomen. In de bossen rond de Lovinkslaan groeiden o.a. de Harige vlieszwam (*Amphinema byssoides*) en het Beukenspinragschijfje (*Arachnopeziza aurata*).

Een bezoek aan het Robben-

Figuur 10. *Coprinus semitalis*. (Foto: Martijn Oud)

Figuur 11. *Verblekendewasplaat* (*Hygrocybe luteola*). (Foto: Martijn Oud)

Figuur 12. *Kabouterwasplaat* (*Hygrocybe insipida*). (Foto: Huib de Kam)

Figuur 13. Scharlaken wasplaat (*Hygrocybe coccinea*). (Foto: Anneke van der Putte)

Figuur 14. Valse melkboleet (*Suillus collinitus*). (Foto: Anneke van der Putte)

Figuur 15. Roestkleurige borstelzwam (*Hymenochaete rubiginosa*). (Foto: Hermien Wassink)

oordbos lijkt voor herhaling vatbaar. De tijd was jammer genoeg te kort om het aanwezige (dode) hout goed op klein spul te controleren. Een kleine opsomming van gevonden soorten: het Opaalwaskorstje (*Sebacina epigaea*), de Getande boomkorst (*Cerocorticium molare*), het Doolhofelfenbankje (*Cerrena unicolor*), het Rozeblauwig waskorstje (*Exidiopsis effusa*) en *Tomentella bryophila*. Ook *Exidiopsis griseobrunnea*, uitvoerig besproken door Marian Jagers in Coolia 56(3) en waarschijnlijk inderdaad minder zeldzaam dan gedacht. Twee *Typhula*-soorten: het Gezellig knotsje (*T. erumpens*) en het Roodvoetknotsje (*T. erythropus*), waarvan de laatste als 'gevoelig' te boek staat. Altijd weer een verrassing om te vinden is het Groenblauw vliesje (*Byssocorticium atrovirens*), een fragiel korstje met een spinweb-achtig oppervlak. Gemakkelijk op naam te brengen door de dikwandige, cyanofiele, (bijna) ronde sporen met een duidelijke apiculus en één grote oliedruppel. *Byssocorticium* heeft veel overeenkomst met *Piloderma* (Franjevlies), binnen welk geslacht gespen echter totaal ontbreken en geen duidelijk gekleurde vruchtlichamen voorkomen. De nieuwkomer *Skeletocutis vulgaris*, die de laatste jaren steeds vaker gevonden (herkend) wordt, vraagt wat meer tijd om met zekerheid op naam te brengen. Niet in de laatste plaats door de kleine, vaak lastig te meten, cilindrisch worstvormige spoortjes van $3-3,5 \times 1-1,5 \mu\text{m}$. Bij beschadiging wordt het creme/witte hymenium iets gelig.

Mooie vondsten uit het Heilooërbos waren het Schijftrilkorstje (*Achroomyces disciformis*), het Bramenmeelschijfje (*Aleurodiscus aurantius*), de Roestkleurige borstelzwam (*Hymenochaete rubiginosa*), het Beukenkorrelkopje (*Phleogena faginea*), de kleine naar Maggi ruikende bol-

Figuur 16. Getande boomkorst (*Cerocorticium molare*). (Foto: Hermien Wassink)

letjes op een kort steeltje, meest te vinden in spleetholtes van beuken, het Kernzwamknoopje (*Polydesmia pruinosa*) en het Mosschelpje (*Chromocyphella muscicola*). Ook werd gevonden de Loofhoutharszwam (*Phlebiopsis roumeguerii*), een weinig voorkomende soort welke zich, in tegenstelling tot de Dennenharszwam (*Phlebiopsis gigantea*), kenmerkt door het (vrijwel) ontbreken van subiculum en het voorkomen op loofhout. Evenals in vier van de overige bezochte terreinen was ook hier de Getande boomkorst (*Cerocorticium molare*) aanwezig.

In diverse bosjes langs het Zwanenwater werden o.a. nog aangetroffen: de Witte dwergpegelzwam (*Mucronella calva*), de Witte suikertrilzwam (*Heterochaetella dubia*), de Duindoornvuurzwam (*Phellinus hippophaecola*), de Kogelwerper (*Sphaerobolus stellatus*) en *Hypochnicium cremicolor*, een soort uit het *Hypochnicium punctulatum*-complex.

Yvonne Dijkman: *Peziza boltonii*

Tijdens de excursie naar de Kerf vond Martijn Oud een paarse bekerzwam, die hij al eerder op verschillende plaatsen had aangetroffen, maar waar nog geen naam voor was gevonden. Of wij het eens wilden proberen? Wat overmoedig pakte ik de bekerzwam aan. Hij was ongeveer 4 cm breed, aan de buitenzijde purperbruin met een korrelig oppervlak. De binnenzijde was paars. Bij het aansnijden kwam geen vocht tevoorschijn. Opmerkelijk was de geur van pelargonium. In het preparaat werden asci gezien met 8 sporen, die op het eerste gezicht glad leken. De asci waren operculaat, met amyloide top. De parafysen waren eenvoudig en gesepteerd. Er waren weinig vrije sporen, die ook glad leken. Een eerste zoektocht door de *Peziza*-sleutel van Brian Spooner liep onmiddellijk vast.

Toen vervolgens een preparaat gemaakt werd in katoenblauw, werd duidelijk waarom. Er was wel degelijk een orna-

Figuur 17. *Peziza boltonii*; inzet: sporen (Foto's: Martijn Oud)

mentatie te zien op de sporen: vrij grove wratjes. Omdat er geen vrije sporen waren, werden de sporen opgemeten in de ascus. Afmetingen: $14,8\text{--}15,8 \times 6,0\text{--}6,4 \mu\text{m}$. Bij het doorlopen van de *Peziza*-sleutel kwam ik nu gemakkelijk uit bij *Peziza boltonii*, alleen de gemeten sporen waren te klein en met name te smal. Dus was het nu zaak geduldig te wachten op rijpe sporen. De bekerzwam werd op een objectglaasje gelegd met een vochtig doekje erover en twee dagen met rust gelaten.

Met gespannen verwachting werd daarna het preparaat gekleurd met katoenblauw en onder de microscoop gelegd. Er waren niet veel sporen aanwezig, maar het waren er genoeg en nu hadden ze de volgende afmetingen: $(16,5)17,7\text{--}19,9 \times 7,3\text{--}10,3 \mu\text{m}$. Dit klopte perfect met de soort *Peziza boltonii*. Bij verder onderzoek werd ook de kenmerkende opbouw van het excipulum gevonden: een binnen- en buitenlaag van hoekig-ronde cellen en een middenlaag met veelvormige brede cellen.

Deze soort komt voor in het boek “Funghi di ambienti dunali” (M. Giovanni, M. Mauro, G. Luca en F. Paolo) en wordt hierin dus beschouwd als een typische duinbekerzwam.

Figuur 18. Jorinde Nuytinck: 83 Nieuwe soorten voor het barcode-project. (Foto: Martijn Oud)

Jorinde Nuytinck

Een weekje op stap met de Nederlandse Mycologen, in een prachtig duinengebied en nog nuttig werk kunnen doen voor het barcoding project van de NMV ook, drie vliegen in een klap. Het was een heel aangename kennismaking met de natuurgebieden in de buurt van Schoorl. Van dergelijke uitgestrekte duinen kunnen Vlamingen alleen dromen! Het barcoderen verliep ook vlot, met heel wat bijzondere vondsten die nog niet op onze lijst stonden, goed voor een totaal van 83 extra soorten. En ook het gezelschap was heel aangenaam en zelfs het eten was heel lekker. Wie had dat gedacht!

Marian Jagers

Na een paar dagen te hebben genoten van de vele, veelkleurige graslandpaddenstoelen werd besloten om een bezoek te brengen aan een bosgebied in het noordelijkste puntje van Noord-Holland, het Robbenoordbos, gelegen iets ten zuiden van Den Oever. De rit er naar toe leidde ons langs plaatsjes met opvallende namen zoals Anna Paulowna en Hippolytushoef. Het Robbenoordbos werd in de eerste helft van de vorige eeuw aangeplant. De grond was er namelijk ongeschikt voor landbouw. Het bos heeft zich in de loop der tijd ontwikkeld tot een gemengd bos waarin op de vochtige ondergrond een grote variatie aan bomen en struiken te vinden is.

Aan het begin van de excursie werd tot grote tevredenheid van de fotografen een fraaie groep *Agaricus augustus*, Reuzenchampignon gevonden. De camera's klikten en klikten om deze late verschijning vast te leggen. Door de vele, vers op de grond gevallen bladeren bleek het vinden van paddenstoelen met hoed en steel veel minder eenvoudig dan in de open graslanden. Zo laat in het seizoen viel het aantal gevonden soorten echter erg mee. Er staan negen soorten melkzwammen op de totaalijst en elf soorten mycena's waaronder de steeds weer bewonderende blikken ontvangende *Mycena crocata*, Prachtmycena. Deze soort wordt

op steeds meer plaatsen in Nederland gevonden. Ook een fraaie vondst, maar uit een heel ander geslacht was die van de zeldzame *Leuoagaricus tener*, Tere champignonparasol. Dit is een kwetsbaar paddenstoeltje met een lichtgekleurde hoed met vooral in het centrum oranjebruine vezeltjes. Vers bevat de steel bruine druppeltjes. Een aantal soorten uit het geslacht *Leucoagaricus* verkleurt bij toevoeging van ammonia rood of groen, maar *L. tener* reageert niet.

Het merendeel van de soorten op de totaalijst behoorde toch tot de niet-plaatjeszwammen. Veel algemeen voorkomende, gemakkelijk in het veld te herkennen soorten, bijvoorbeeld *Piptoporus betulinus*, Berkenzwam en *Stereum hirsutum*, Gele korstzwam maar ook minder bekende soorten zoals

Cerrena unicolor, Doolhofelfenbankje, *Byssocorticium atrovirens*, Groenblauw vliesje en *Tomentella bryophila*. In een bosje stonden een paar 'zielig ogende' hoge struiken. Het kostte niet veel tijd om hierop *Exidiopsis griseobrunnea* te vinden (Jagers, 2013). Inmiddels heb ik deze korsten vormende trilzwam verspreid door het land al zeker zo'n 60 keer gevonden. Hij wordt ook door andere NMV-ers steeds vaker gevonden. Wat substraat betreft blijkt *E. griseobrunnea* niet zo kieskeurig als in eerste instantie leek. In het Zwanenwater, bijvoorbeeld, groeide de soort op een wilg.

De groep pauzeerde op een bankje in de buurt van een essenaanplant. De omstandigheden leken er goed voor slijmzwammen. Er lagen stammen, takken en bladeren op de grond en de bodem was vochtig. Al snel vond ik een paar algemeen voorkomende soorten: *Trichia varia*, Variabel draadwatje, en *Didymium squamulosum*, Variabel kristalkopje. Bij *T. varia* op de tak was iets te zien waarvan ik vermoedde dat het ook een slijmzwam zou zijn. Wormvormig, vochtig en donkerbruin van kleur leek het eerder een 'poepje' maar wel eentje met hier en daar donkerder druppeltjes op de buitenkant. Voorzichtig werd het materiaal opgeborgen in de verzameldoos. Ondertussen hadden ook de laatkomers zich bij de groep geschaard en konden we verder. Aan het begin van de middag werd het onaangenaam weer. De meeste deelnemers besloten toen naar de werkruimte terug te keren.

Een klein aantal mensen liet zich nog niet uit het veld slaan en reed met de excursieleiders mee naar de Bierdijk bij het gehucht Vatroop. De Bierdijk is een buitendijk die met keileem is opgebouwd. Er groeien veel plaatjeszwammen en aardtongen. Tijdens ons bezoek blies de wind helaas ongenadig hard over de dijk waardoor het er heel koud en guur was. Snel werden vruchtlichamen van diverse soorten verzameld, onder andere van *Dermoloma pseu-*

Figuur 19. Schelpharpoenzwam (*Hohenbuehelia cyphelliformis*). (Foto: Marian Jagers)

Figuur 20. Geperforeerd graatje (*Willkommlangea reticulata*). De totale lengte waarover de vruchtlichamen op de foto zich hebben uitgespreid, bedraagt $\pm 1,7$ cm. (Foto: Gerben Winkel).

docuneifolium, Kleine barsthoed, meerdere soorten breeksteeltjes (onder andere *Conocybe mesospora*, Weidebreeksteeltje en *C. rickeniana*, Roestbruin breeksteeltje) en aardtongen.

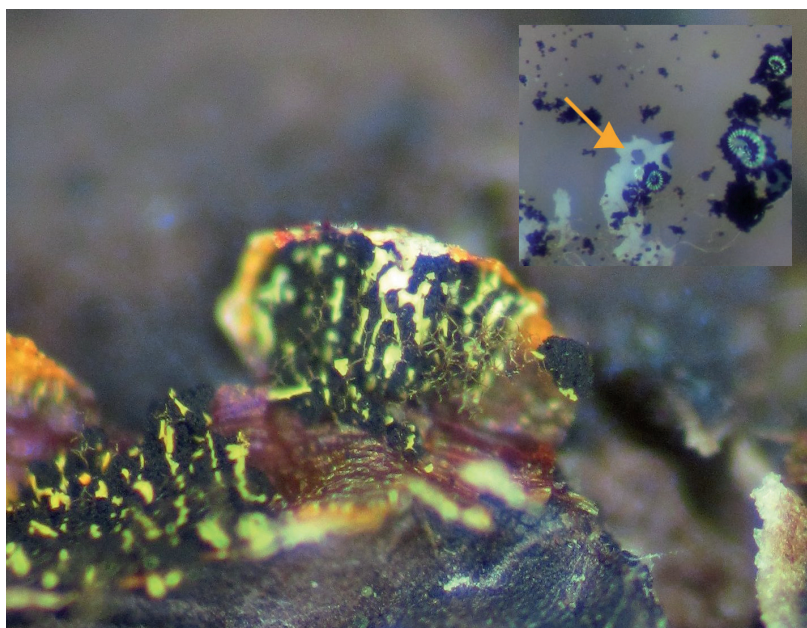
De van de Bierdijk meegenomen aardtongen werden in de werkruimte eerst te sporuleren gelegd. Determineren met de sleutel van Kees Roobeek (2009) leverde vervolgens drie soorten op, waaronder *Geoglossum spec A*. Ook twee andere Bierdijkbezoekers bleken de aardtong te hebben verzameld. Het commentaar bij deze vondst in het rapport luidt: “Deze grote, vers wat vochtig aandoende aardtong lijkt veel op *G. umbratile*, Slanke aardtong. De bruine, zeven maal gesepteerde sporen van *spec A* zijn echter opvallend groot, gemiddeld 95 μ ”. Kees Roobeek blijkt deze aardtong op de Bierdijk vaker (op verschillende plaatsen) te hebben gevonden. Hij bevestigde me dat je op grond van de sporen lengte inderdaad bij *spec A* uitkomt maar dat de parafysen bij de Bierdijkvondsten sterk lijken op die van *G. umbratile*; niet op die van *spec A*. Tot het hoe en wat van deze, zich niet aan de regels houdende, aardtong is uitgezocht, worden deze vondsten *G. umbratile* var. *Bierdijk* genoemd.

Het in het Robbenbos gevonden wormpje/poepje/slijmzwammetje had de reis goed doorstaan. Door de stereomicroscop was beter te zien dat het inderdaad een slijmzwam was. Het beeld kwam goed overeen met een foto van *Willkommlangea reticulata*, Geperforeerd graatje, in “Les Myxomycètes” (2011). Onder het lamplicht begon de slijmzwam direct op te drogen. Net als in het sprookje van het ‘Lelijke eendje’ veranderde het onooglijke vormpje in iets heel moois. Er kwam een okergele kleur tevoorschijn en de donkere druppels veranderden in helderrode stippen. Het ‘poepje’ was een ‘zwaan’ geworden; prachtig om te zien. Zover mij bekend is, is *W. reticulata* de enige soort die duidelijke rode stippen op de buitenzijde van het vruchtlichaam heeft. De soort is echter variabel in z’n voorkomen, waardoor vondsten gelijkenis kunnen vertonen met bepaalde soorten uit het geslacht *Physarum* (die uit Nederland echter niet bekend zijn). De soort kan rijp donkerder zijn (meer oranje, roder of bruiner waardoor de stippen niet opvallen), in kleine stukjes groeien zoals bij mijn vondst, maar ook omvangrijk zijn, als een netwerk groeien of met veel vruchtlichamen dicht opeen. Beschrijvingen zijn te vinden

in “Sterbeeckia” (De Haan, 2001) en onder de naam *Cienkowskia reticulata* in “De Nederlandse Myxomyceten” (Nannenga, 1974). *W. reticulata* is in Duitsland een weinig gemelde soort (Neubert, 1993). Ook in Nederland zijn maar een paar vindplaatsen bekend (Rosmalen, augustus 2010 en Spijkernisse, februari 2013 (mogelijk een paar meer)). Na afloop van de werk-

week was het slijmzwamensprookje nog niet voorbij. Een week later kreeg ik de soort nog eens onder ogen. Hij werd me ter determinatie aangeboden, rond dezelfde datum gevonden, in het Waterloopbos bij Kraggenburg. Wonderlijk dat er nu twee van deze prachtig gekleurde vondsten in m'n herbarium zitten. *W. reticulata* draagt de merkwaardige Nederlandse naam “Geperforeerd gaatje”. Het bleek een nauwgezet werkje om te ontdekken wat daarmee bedoeld wordt. “Gaatje” duidt op de vorm van het capillitium (dat is het geheel van draden of buizen binnen het sporendragende deel van een rijpe slijmzwam). Aan de buitenkant van het vruchtlichaam is dit kenmerk dus niet te zien. Bij *W. reticulata* wordt dit capillitium voor het grootste deel gevormd door rechtopstaande kalkplaatjes, die als een gaat dwars staan op de lengterichting van het ongeveer 0,4 mm brede en hoge vruchtlichaam. Om de vorm te kunnen aanschouwen moest het vruchtlichaam voorzichtig worden geopend en de sporenmassa weggeblazen (een karweitje dat vaak nodig is bij het determineren van slijmzwammen en zonder stereomicroscop (binoculair) onmogelijk is). Veel lastiger was het om het eerste deel van de naam “geperforeerd” te achterhalen. De plaatjes (maar niet allemaal) bevatten namelijk gaatjes. Een priegelwerkje dus, en ja, tot grote tevredenheid bleek ook dit kenmerk aanwezig. Als ik

Figuur 21. Geperforeerd gaatje (*Willkommlangea reticulata*). Gecombineerde foto, capillitium bekeken door de stereomicroscop en ‘het gaatje’. (Foto: Marian Jagers).

Beschrijving *Willkommlangea reticulata* (Alb. & Schw.) Rost., Geperforeerd gaatje

Plasmodiocarpen: worm- tot netvormig, tot 1,2 cm lang, 0,3 – 0,5 mm breed, ongeveer even hoog als breed, in de kleuren okergeel, okeroranje en geelwit, met rode vlekken.

Hypothallus: onopvallend, dun vliezig, kleurloos tot oranjebruin.

Peridium: kalkhoudend, vliezig roodachtig, geel tot oranje, met gele kalkincrustaties erop, oppervlak onregelmatig rimpelig, okergeel tot geel, met rode vlekken erop.

Capillitium: Tweevormig, bestaande uit zowel gele platen die dwars op de lengterichting van het vruchtlichaam staan als een netwerk van buizen met daaraan verbonden een dun geeloranje netwerk, de platen zijn aan de randen onregelmatig van vorm en kunnen doorboord zijn.

Sporen: in massa zwartbruin, in doorvallend licht bruin, dicht bezet met fijne wratjes en groepjes dichter op elkaar staande wratjes, 9 – 10,5 µm diameter, rondachtig.

Literatuur Bernicchia, A. & Gorjón, S.P. 2010. Corticiaceae s.l. Fungi Europaei 12. Edizioni Candusso, Allasio.

Breitenbach, J. & Kränzlin, F. 1984. Pilze der Schweiz, 1. Ascomyceten. Verlag Mykologia, Luzern.

Breitenbach, J. & Kränzlin, F. 1986. Pilze der Schweiz, 2. Nichtblätterpilze. Verlag Mykologia, Luzern.

Haan, M. de. 2001. Sterbeekia 20: Een Nieuwe en een zeldzame myxomycete voor België: Licea scyphoides Brooks&Keller en Willkommlangea reticulata (Alb.&Schwein.) Kuntze, blz. 15 – 20.

Jagers, M.. 2013. Zoektocht naar *Exidiopsis griseobrunnea*. Coolia 56(3): 114 – 122.

Nannenga-Bremekamp, N.E. 1974. De Nederlandse myxomyceten, pag. 275 (als *Cienkowskia reticulata*).

Neubert, H., Nowotny, W. & K. Baumann, 1993. Die Myxomyceten, Band 2. K. Baumann Verlag, Gomaringen, pag. 335.

Poulain et al. Les Myxomycètes 2011. FMBDS blz. 393, fotonr. 180.

Roobeek, K. 2009. Aardtongen in de duinen van Noord-Kennemerland.

ooit nog eens ‘een lelijk eendje’ vind, dan hoop ik dat die vondst de rode stippen ook weer laat zien, wel zo gemakkelijk!

Huib de Kam: Profielschets van een werkweek

Hoe zou een werkweek er uit zien zonder excursieleiders? Ik heb er weleens van gedroomd. 26 Mensen die zich al maanden tevoren hebben opgegeven voor een werkweek. Zij willen paddenstoelen zien, heel veel paddenstoelen, ze hebben er al zolang naar uitgekeken. Als het echter eindelijk zover is, blijkt er geen gids te zijn. Het waarom komt zelden aan bod in een droom. Iemand van de groep meldt zich aan als opperhoofd en neemt het initiatief. Er worden groepjes gevormd en die gaan bespreken wat de bestemming van de dag zal worden. Na twee uur beraadslagen, gaat de dag beginnen. Uitzwermend over gebaande en ongebaande terreinen, alleen maar bezig zijn om niet te verdwalen. Plotseling wordt er een paddenstoel gevonden, ook dat nog. Er breekt ruzie uit over wat het dan wel zou kunnen zijn. Na een uur worden er plotseling twee deelnemers gemist en gaat er een Amber-alert uit voor volwassenen.

Gelukkig duurde die enge droom erg kort en de uitkomst bleef ongewis. De prettige werkelijkheid was dat er elke dag twee mensen paraat stonden, die heel veel hadden voorbereid om er een geslaagde week van te maken, Martijn Oud en Kees Roobeek. Ze waren er overdag, maar ook 's avonds om de plannen voor de volgende dag te bespreken. Twee gidsen die de excursieterreinen kenden alsof het hun huiskamer waren. Velen van ons hielden ze ook angstvallig in de gaten, want in de duinen lijkt plotseling iedereen ergens anders te zijn

Figuur 22. Oude Schoorlse Zeedijk. (Foto Huib de Kam)

en zie je niemand meer. Soms kreeg je het idee dat Martijn elke gevonden soort gelijk kon benoemen, maar de voorzichtigheid, die iedere mycoloog wel heeft, bleek nog al eens uit de opmerking: “Die moet wel mee”.

Zelf vond ik het spannend om ’s avonds bij de bespreking te horen wat er allemaal die dag gevonden was en de plannen te horen voor de volgende dag. Wat zou er weer uit de hoge hoed komen. Met behulp van een kaart werd het plan uitgelegd en de route bepaald. Of we het de volgende dag nog wisten? Je kunt het je makkelijk maken door achter je voorganger aan te rijden, maar voor dat je er erg in hebt, zitten er andere auto’s tussen en is de voorganger uit het zicht verdwenen. Heb je dat niet in de gaten dan loop je de kans achter iemand aan te rijden die op weg is naar de supermarkt of naar een verjaardagsvisite. Mycologen kunnen goed paddenstoelen zoeken, dus zeker ook de plaats van een afgesproken excursie, en daarvoor kwam het allemaal wel goed. Er zijn heel veel mooie soorten paddenstoelen gevonden. Opvallend waren de wasplaten, knotszwammen en aardtongen rondom het Zwanenwater en het was prachtig om ze in die hoeveelheden te zien.

Ook Kees Roobeek was een prima excursieleider en een hele goede terrein- en paddenstoelenkenner. Bovendien bleek hij veel kennis te hebben van de flora en fauna. De hoeveelheid vogels die we in de loop van de week hebben gezien was enorm en we hebben dan ook heel wat namen voorbij horen komen. Het blijft nog een open vraag: welke waren er talrijker, de vogels of toch de paddenstoelen! Veel dank gaat uit naar beide gidsen, ze hebben ons veel laten zien aan paddenstoelen, maar ook laten genieten van een prachtig landschap dat zijn weerga niet kent. Het was een geslaagde Werkweek, ook omdat op één verregende middag na, de hele week het weer ons goed gezind was.

Met veel dank ten slotte ook aan Chiel Noordeloos, die voor de praktische organisatie zorgde: de uitstekende groepsaccommodatie, de maaltijden en de lunchpakketten.

